



Türkiye’de Bağcılığın Tarım Turizmi (Agro-Turizm) İçinde Yeri ve Önemi

Cihat TÜRK BEN¹

Fulya GÜL²

Yılmaz UZAR³

¹ Uludağ Üniversitesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, BURSA

² Ziraat Mühendisi, BURSA

³ Ziraat Mühendisi, BURSA

Özet

Günümüzde turizm denildiğinde akla daha çok deniz-güneş-kum gelmektedir. Bazı bilinçli turistler tarihi mekanları ziyaret, kongre ve fuar turizmi, sağlık ve termal turizm, kış turizmini vs. tercih etmektedirler. Bunun yanında, son yıllarda yoğun kent yaşamından bunalan ve doğal hayata özlem duyan insanlar için turizm seçeneklerine yenileri eklenmiştir. Kırsal turizm olarak adlandırılan bu yeni turizm şekli ülkemiz için yeni filizlenen ve gelecek vaat eden turizm seçeneğidir. Tarım turizmi ise Kırsal turizmin bir koludur. Bu turizm şekli; şehirde yaşayan insanların, kırsal kesimdeki yaşamı daha fazla hissetmeleri ve günlük yaşamlarına daha fazla yansıtılmaları, yerel kültürleri yakından tanımaları ve yaşamaları, toprakla ve tarımla yakınlaşmalarını sağlamaktadır. Ayrıca, kırsal nüfusa ek gelir sağlayarak köyden kente göç ve buna bağlı ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların azaltılması amacını taşımaktadır. Bağcılık yapılan; Çanakkale’de Bozcaada, İzmir’de Şirince, Çeşme (Alaçatı) ve Foça, Nevşehir’de Kapadokya, Tekirdağ’da Şarköy ve Mürefte, Denizli’de Pamukkale, Balıkesir’de Avşa, Bursa’da İznik tarım turizmi (Agro Turizm) açısından potansiyeli yüksek yörelerimizdir. Son yıllarda aratan iç ve dış turizme paralel olarak şarap tüketiminin artmasıyla yeni bağ alanlarının oluşturulmasına ve yeni üzümlerinin yetiştirilmesine neden olmuştur. Bu yörelerde “bağ turizmi”nin teşvik edilmesi gerekir. Ülkemizin buna benzer yörelerinde görülebileceği gibi tarım turizmi doğrultusunda bağcılık ve şarapçılığın geliştirilmesindeki yönetim ve planlamalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Agro-turizm, bağcılık

Importance of Viticulture in the Agricultural Tourism in Turkey

Abstract

Nowadays tourism is perceived as sea, sun and sand. However, some conscious tourists would rather to visit historical places, congress and fair centers, health and thermal spas and winter resorts. Besides, people fed up with the daily city life showed tendency to visit natural sites. This new tourism type know as rural tourism is a newly born and promising tourism option. Agro-tourism is a branch of rural tourism. This kind of tourism enables people living in big cities to witness the rural life, to reflect on natural life in their life style, to get to know new customs and local cultures. In addition, agro-tourism aims to reduce cultural, economic and social problems due to urban migration by providing more sources to the villages. Vinegrowing regions in Bozcaada (Çanakkale), Şirince (İzmir), Çeşme (Alaçatı) and Foça, Kapadokya (Nevşehir), Şarköy and Mürefte (Tekirdağ), Pamukkale (Denizli), Avşa (Balıkesir), and İznik (Bursa) have high potential for agro-tourism. In addition to the introduction of new vine varieties, new vine growing are established thanks to the increasing consumption of wine in paralel to the increasing national and international tourism. In these regions, vine growing should be encouraged. As can be seen in other regions of our country, viticulture and winery should be developed, managed and planned.

Keywords: Tourism, Agro-Tourism, viticulture

GİRİŞ

Türkiye sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal güzellikleriyle potansiyel bir turizm cennetidir. Ancak, çoğunlukla yabancı ziyaretçi profili, gezi-eğlence (deniz-güneş-kum) ağırlıklıdır (Tablo 1).

Yoğun ve stresli kent yaşamı insanların tatil gereksinimini daha da artırmaktadır. Bu nedenle son yıllarda, doğaya ve doğal yaşama özlem duyan insanlar için turizm seçeneklerine yenileri eklenmiştir. Kırsal turizm (*Tarımsal Turizm, Çiftlik Turizmi, Kır ve Orman Turizmi, Yeşil Turizm, Yabani Hayvan Turizmi, Eko Turizm, Kültürel Turizm, Macera Turizmi, Aktivite Turizmi, Doğa Kaynaklı Turizm*) olarak adlandırılan bu yeni turizm seçeneklerinde tarım turizmi (Agro Turizm), “kırsal turizm”in bir alt koludur. Kırsal turizm; kişi ve kişilerin yurt içi ve yurtdışı kırsal alana yaptığı seyahat anlamına gelmektedir.

Dünya’da kırsal alanların ve kırsal yerleşimlerin turizm amaçlı kullanımı giderek yaygınlaşmakta, turizm sektörünün kırsal alanlara girmesi, turizmin bu çerçevede planlı-projeli yürütülmesini gerekli kılmaktadır (2). Tarım turizmi, son yıllarda kırsal alanlara yönelik gelişme gösteren en önemli turizm seçeneklerindedir.

Tarım turizmi (Agro Turizm) temel olarak küçük çiftlikler olmak üzere, çiftçilere ek gelir sağlamak amacıyla bağ, bahçe, tarla, ahır, ağıl, kümes vb tarımsal üretim alanları ile küçük ölçekli ve geleneksel gıda işleme tesisleri gibi faaliyet alanlarını ziyaret etmek, günlük işlerine katılmak, çiftlik evinde geceleme, gezinmek, eğlenmek, alış veriş yapmak ve bazen de eğitim almak gibi aktivitelerin bir veya birkaçını kapsayan bir turizm şeklidir (3).

Tablo 1. Geliş Amaçlarına Göre Çıkış Yapan Yabancılar (2001–2008) (%) (1)

| Yıl/Geliş amacı | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 |
|------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| Gezi, eğlence | 46.4 | 49.5 | 49.7 | 47.8 | 48.3 | 44.3 | 47.3 | 48.0 |
| Kültür | 8.1 | 7.9 | 7.3 | 6.5 | 6.4 | 5.2 | 5.0 | 5.2 |
| Sportif faaliyetler | 1.1 | 1.0 | 1.1 | 1.2 | 1.2 | 0.9 | 1.3 | 1.2 |
| Yakınları ziyaret | 7.0 | 7.6 | 6.1 | 6.1 | 7.2 | 7.6 | 9.0 | 9.1 |
| Sağlık | 0.9 | 0.6 | 0.8 | 0.8 | 0.8 | 0.8 | 0.7 | 0.6 |
| Dini | 0.3 | 0.5 | 0.4 | 0.4 | 0.5 | 0.5 | 0.6 | 0.4 |
| Alışveriş | 7.4 | 5.9 | 7.1 | 6.1 | 5.3 | 5.9 | 4.8 | 4.0 |
| Toplantı, konferans, kurs, seminer | 2.1 | 1.8 | 2.2 | 1.9 | 2.0 | 2.3 | 2.9 | 2.4 |
| Görev | 4.4 | 4.4 | 5.3 | 4.7 | 4.2 | 5.3 | 2.5 | 2.2 |
| Ticari ilişkiler, fuar | 4.5 | 2.9 | 3.2 | 3.7 | 3.0 | 3.9 | 3.8 | 3.5 |
| Eğitim | - | 1.5 | 0.5 | 0.7 | 0.4 | 0.5 | 0.6 | 0.6 |
| Transit | 2.7 | 2.0 | 1.8 | 1.0 | 2.0 | 1.7 | 0.2 | 0.9 |
| Diğer | 3.8 | 0.9 | 2.9 | 3.4 | 3.0 | 3.9 | 5.1 | 4.1 |
| Berberinde giden | 11.3 | 13.5 | 11.4 | 15.8 | 15.7 | 14.8 | 16.4 | 17.8 |
| TOPLAM | 11.28 | 12.92 | 13.70 | 17.20 | 20.52 | 19.28 | 23.02 | 26.38 |

Tarım turizmi ile ilgili ilk kooperatif 1983’de Yunanistan kadın erkek “Eşitlik Bakanlığı” önderliğinde Petra köyünde “Kadın Agro-turizm Kooperatifi” adı ile kurulmuştur. Bu kooperatif, çoğu eğitimsiz ve parasız kadınların oluşturduğu kendi yöresel kültürlerini gelenek ve göreneklerini tanıtmaya ve yüceltme amacına yönelik bir kuruluştur (4).

Bağ ve şarap turizmi Kuzey Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Afrika ve bazı Avrupa ülkelerinde yaygın olarak yapılmaktadır (5,6,7,8).

Bu incelemede, konu ile ilgili ulaşılabilen kaynaklara dayanılarak; bağcılık yapılan bazı yörelerimizin tarım turizmi (agro-turizm) içinde bağcılığın yeri ve önemini ortaya koyabilmek amaçlanmıştır.

TÜRKİYE’DE BAĞCILIK TURİZMİ

Dünya üzerinde çok geniş bir alana yayılmış bulunan asmanın M.Ö. 6000-5000 yıllarında (cılı taş devri), Kafkasya ve Hazar Denizinin güneyi ile Anadolu’da kültüre alındığı ve zamanla buradan dünyanın her yerine dağıldığı yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Anadolu’nun eski sakinleri olan Hitit’lerde (M.Ö 2000) olduğu gibi kabartmalarda bir değişim aracı olarak mistik bir anlam kazanmıştır (9,10,11). Türkler Anadolu’ya yerleştikten sonra (M.S. 11.yy) bu topraklarda bağcılık gelişmesini sürdürmüştür. Asma yaprağı ve üzüm salkımı figürleri Selçuklu ve Osmanlı süslemelerinde de yer almıştır. Ünlü Türk gezgini Evliya Çelebi (M.S. 17.yy.) yaptığı seyahatlerinde Anadolu’daki illerin bağlarının güzelliğinden, üzümlerin ve şarapların nefasetinden söz etmektedir.

Görüldüğü gibi, ülkemiz, asmanın gen merkezi olmasının yanında son derece eski ve köklü bir bağcılık kültürüne sahiptir. Yaklaşık 483.000 ha bağ alanından 3.918.442 ton üzüm elde edilmektedir. Üretilen üzümün yaklaşık 1.970.686 tonu sofralık, 1.477.471

tonu kuru üzüm, 470.285 tonu şarap ve kanyak olarak değerlendirilmektedir (12).

Ülkemizde bağ turizmini teşvik etmek amacıyla gelen turistlerin ilgisini çekebilecek aktiviteler düzenlenebilir. Bu aktiviteler; bağ turizmi yapılabilecek alanlarda turistlere üzüm hasadı ve tadımı yaptırmak, o yöreye ait üzümlerden elde edilmiş şarapları tattırmak, şarap fabrikalarını gezdirip bilgilendirmek ve kendi şaraplarını yaptırmak, bağ festivalleri düzenleyerek yörenin tanıtımını yapılıdır. Böylelikle ekonomik anlamda kalkınmayı teşvik ettiği için ülkemiz açısından bağ turizmi önem arz eder.

BAĞ TURİZMİ AÇISINDAN POTANSİYEL YÖRELERİMİZ

Çanakkale’de Bozcaada, İzmir’de Şirince, Çeşme (Alaçatı) ve Foça, Nevşehir’de Kapadokya, Tekirdağ’da Şarköy ve Mürefte, Denizli’de Pamukkale, Balıkesir’de Avşa, Bursa’da İznik tarım turizmi (Agro Turizm) açısından potansiyeli yüksek ve ülkemizde turizmin gelişimine katkıda bulunabilecek yörelerdir.

BOZCAADA: Çanakkale’de Bozcaada, tarım turizmi açısından potansiyeli yüksek ve ülkemizde turizmin gelişimine katkıda bulunabilecek yörelerdendir. Bozcaada uçsuz bucaksız bağları, güzelim bağ evleri, temiz kumsalları, pırıl pırıl denizi, küçük koyları, kekik kokulu tepeleri ile klasik tatil anlayışının dışında doğal ortamda sakin ve huzur dolu bir tatil seçeneği sunulmaktadır. Bozcaada’da bağcılık ve şarapçılık adanın tarihi kadar eskidir. Adaya eski ismini veren Tenes’in, bugünkü Poyraz Limanı çevresinde yabancı asmayı bulduğu ve bu asmayı geliştirerek Kuntra çeşidini elde ettiği söylenmektedir. Üzüm, Bozcaada hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Milattan önceki Tenedos paralarında üzüm salkımı görülür (13). 11850 da Bağ alanı bulunmaktadır. Bu bağlardan 1600 ton sofralık, 3900 ton şaraplık üzüm alınmaktadır. Sofralık üzüm çeşitlerinden

Bozcaada Çavuşu'nun Ada bağcılığında önemli bir yeri vardır. Şaraplık üzüm çeşitlerinden Karasakız (Kuntra), Altınbaş (Vasilaki) ve Karalahna yetiştirilmektedir. Son yıllarda özellikle kaliteli şarap elde edilen ve getirisi yüksek olan Cabernet Sauvignon, Chardonay, Merlot ve Gamay üzüm çeşitlerine yönelme vardır (14). Ancak, Türkiye'nin buna benzer tüm yörelerinde görülebileceği gibi tarım turizmi doğrultusunda bağcılık ve şarapçılığın geliştirilmesindeki yönetim ve planlama eksikliğidir.

ŞİRİNCE: İzmir'in Selçuk ilçesine bağlı ve Selçuk'a 8 km. mesafede Efes harabelerinin yakınlarında bulunan Şirince, yemyeşil doğası, üzüm bağları, tarihi kalıntıları (milattan önce 5.yy) ve Osmanlı mimarisini andıran ahşap evleri ile ismi gibi şirin bir köydür. Şirince'de yapılan kırsal turizm faaliyetlerinden daha çok köy halkı turistlere el sanatları ile ilgili ürünlerini, el yapımı zeytinyağı, sabun gibi ürünleri, yöreye özgü şarapları, sunabilmektedir. Şirince'de şaraplık üzüm çeşitlerinden; Misket, Alicante Boushet, Carignane, Syrah yetiştirilmektedir. Doğal ve tarihi güzelliklere ve kültürel zenginliklere sahip, ulaşımı kolay, doğal, sade ve temiz ortamda konaklama olanağına sahip bu yörede, bağcılık ve şarapçılığın da teşvik edilerek "bağ turizm" in başarılı bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır.

KAPADOKYA: Kapadokya Bölgesi Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kayseri ve Kırşehir illerinin kapladığı alandır. Daha dar bir alan olan kayalık Kapadokya Bölgesi ise Uçhisar, Göreme, Avanos, Ürgüp, Derinkuyu, Kaymaklı, Ihlara ve çevresinden ibarettir. Kapadokya tarihi boyunca doğal değişimlerin yanı sıra birçok uygarlığa (Asur, Hitit, Pers, Roma, Selçuklu, Osmanlı) ev sahipliği yapmıştır. Yörede yapılan kazılarda rastlanan şarap kapları, şarap testileri ve taş kabartmalar asma üretiminin Kapadokya uygarlıklarında gelişerek devam ettiğini göstermektedir. Hititler dönemine (M.Ö. 3000)' kadar uzanan Kapadokya bölgesinin, yer altı yerleşimlerdeki çeşitli galerilerinde üzüm çiğneme ve şarap elde etme birimlerine rastlanmıştır. (15). Yörede, şaraplık üzüm çeşitlerinden Emir yetiştirilmektedir. Son yıllarda özellikle kaliteli şarap elde edilen ve getirisi yüksek olan Cabernet Sauvignon, Chardonay, Merlot ve Gamay üzüm çeşitlerine yönelme vardır Son yıllarda iç ve dış turizmin artmasının verdiği itici güçle şarap tüketimi artmış ve bu da beraberinde yeni bağ alanlarının yaratılması ve yeni üzümlerinin yetiştirilmesine neden olmuştur. Bu yörelerde de "bağ turizm" inin teşvik edilmesi gerekir.

AVŞA ADASI: Marmara Denizi'nin güney batısında bulunan 3 büyük adadan biridir. Basık ve yumuşak görünümlü yassı bir adadır. Ada, tarih içinde, Hristiyan din adamları için bir sürgün yeri olarak kullanılmış ve bütün Ortaçağ boyunca boş kalmıştır. Adanın tüm yüzeyi Neolitik, İlk Tunç çağı, Kalkolitik, Hellenistik, Roma, Bizans, Osmanlı çanak, çömlek parçaları ile doludur. Avşa'nın yüzyıllar içinde değişerek gelen birçok ismi vardır. Kyzikos'lu Diogenes, Propontis adalarını anlatırken Ofiussa ile Fisia'yı birbirinden ayırmıştır.

Plinius bu adaya Ophiussa der. Bizans tarihinde ise adanın ismi Afousia'dır. Marmara Adalarında tarihi incelemeler yapan Gedeon'a, Patrikhane tarafından verilen 1892 tarihli vasiyetnamede ise, adanın ismi Aosia şeklinde yazılmıştır. Rumlar adayı terketmeden önce ise Afissia ismini kullanmışlardır. Daha sonraları günümüzde adanın tarihi isminin Türkçeleştirilmiş şekli olan Avşa kullanılmaya başlanmıştır. Avşa Adası özel bir mikro klimaya sahip en eski bağ ve şarap bölgelerinden biridir. Avşa'nın doğu kıyısında yer alan Yiğitler köyünde, şarapçılık, bağcılık ve taşçılıkla uğraşan köy halkının hayat seviyesi çok iyidir. Adanın nüfusu kışın 2-4 bin yazın ise 90-100 bin arasında değişmektedir. Avşa adası, Erdek ve Balıkesir yöresinde yetiştirilen dünya şarapçılık literatüründe sadece Avşa adasına özgü, çok kaliteli, zarif yapılı ve aromatik, kısa sürede içilmeye hazır, güzel kırmızı rengi olan, yumuşak ve hoş içimli yıllandırmaya uygun şaraplar veren bir üzüm çeşidi olan Adakarası yaygın olarak yetiştirilmektedir. Adakarası üzüm çeşidinin, taneleri iri kalın kabuklu ve serttir. Salkımları kanatlı, konik yapıdadır ve salkımdaki tanelerin dizilişi sıktır. Son yıllarda adada bağcılığın gelişmesiyle, Syrah, Cabernet sauvignon ve Merlot gibi şaraplık değeri yüksek üzüm çeşitleri de yetiştirilmeye başlamıştır.

SONUÇ

Agro turizm yörede yaşayan halkın sosyo-ekonomik açıdan gelişmesine katkı sağlamasının yanı sıra gelirlerinin bir kısmı da doğal değerlerin korunması ve geleneksel kültürlerin yaşatılmasında kullanılmaktadır.

Gelecekte, dünya turizm hareketlerinden en fazla karı sağlayacak niteliğe sahip turizm şekli, doğal çevreye zarar vermeyen ona sahip çıkan model olacaktır. Agro turizm de bu modelde yer alan turizm çeşitlerinden bir tanesi olmasının yanı sıra gelişmekte olan ülkelerde biyolojik çeşitlilik ve ekosistemi korumaya katkıda bulunmaktadır. Agro turizm içerisinde yer alan bağ turizmi de çevresel ve ekolojik anlamda sürdürülebilir, ekonomik anlamda uygulanabilir ve sosyal anlamda da kabul edilebilir özelliklere sahip olduğu içinde önemi büyüktür.

Türkiye, çoğu ülkeye göre zengin bir coğrafya, kültür ve doğa potansiyeline sahip olmasına rağmen tarım turizminden yeterli payı alamamaktadır. Ülkemizde bağ turizminin gelişimi, kültürel değerlerimizin tanıtımı (doğaya uygun yerel mimariyi yansıtan yapılaşma, pansiyonculuk, agro-turizm, el sanatları, yöreye özgü atölyelerin gelişimi yanında bağcılık ve şarapçılıkla ilgili olarak bağ bozumu turları düzenlemek vb.) yapılabilir. Butik otel, pansiyon vb. tesisler kurarak turizm gelirlerimizin artırılması yanında kırsal kalkınmaya destek sağlayarak köyden kente göçün önlenmesinde rol oynar. Yöredeki turistik girişimler tarımsal sanayinin önünü açarak işgücünün gelişimine yardımcı olurken buna bağlı sosyal sorunların çözümüne önemli katkı sağlayacaktır. Bu nedenle akılcı bir planlama ile Türkiye tarım turizmi potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmelidir.

KAYNAKLAR

- 1- Gülbahar, O., 2009. 2000'li Yıllarda Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçi Profili. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 93-112.
- 2- Ak, İ. 2006. Turizmde Yeni Seçenekler: Ekoturizm ve Tarım Turizmi. Türkiye
- 3- Anonymous. 2007. TAIEX Seminar on Agro/Rural Tourism. Austria.
- 4-http://www.zeyneporal.com/yazilar/2000/24_aralik_2000.htm
- 5- Charters, S., and Ali-Knight, J., 2002. Who is the wine tourist? *Tourism Management* 23: 311-319
- 6- Bruwer, J. 2003 South African wine routes: some perspectives on the wine tourism industry's structural dimensions and wine tourism product. *Tourism Management* 24: 423-435
- 7- Hall, C. M. 2005. Biosecurity and wine tourism. *Tourism Management* 26: 931-938
- 8- Getz, D. and Brown, G., 2006 Critical success factors for wine tourism regions: a demand analysis. *Tourism Management* 27: 146-158
- 9- Oraman, M.N., 1963. Modern Bağcılık. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yayınları No: 137, Ders kitabı: 47, 216 s.
- 10- Oraman, M.N., 1965. Yeni Bağcılık. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yayınları No: 253, Ders kitabı: 89, 347 s.
- 11- Oraman, M.N., 1970. Bağcılık Tekniği I. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yayınları No: 415, Ders kitabı: 142, 283 s.
- 12-http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=45&ust_id=13...
- 13- http://www.fotogezgin.com/haber_detay.asp?haberID=432
- 14-<http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/dergi/dergi33.pdf>
- 15- http://www.haber50.com/26550_Kapadokya%60da-bagcilik-tesvik-bekliyor.html